

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ จะกล่าวถึง โครงการนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล แนวคิดการมีส่วนร่วม การปฏิบัติตามบทบัญญัติ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดในการวิจัย ตามประเด็นที่สำคัญ ดังกล่าวต่อไปนี้

โครงการนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลจังหวัดปัตตานี

แผนงานของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่ายอินโดนีเซีย – มาเลเซีย – ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle Development Project: IMT-GT) ได้มีข้อสรุปด้านความร่วมมือในการประสานงานให้ประเทศไทยเป็นผู้ประสานงานหลักด้านสาขาผลิตภัณฑ์และบริการฮาลาล และการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล เพื่อการส่งออกตลาดโลก ร่วมกับยุทธศาสตร์ชาติที่ ต้องการผลักดันให้ประเทศไทยนั้นเป็น “ครัวของโลก” รัฐบาลจึงมีการส่งเสริมให้เกิดนิคมอุตสาหกรรมแปรรูปอาหารเพื่อการส่งออกมากขึ้น เพื่อสร้างรายได้เข้าประเทศและดูแลการค้า นิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลจึงเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในสี่ของยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส) ที่ถูกเสนอโดยผู้ว่าราชการจังหวัดแบบบูรณาการเพื่อการ พัฒนา (CEO) เพื่อตอบสนองต่อยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่ง ได้มีมติเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2546 (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2552 : 10)

1. หลักการและเหตุผล

จากการศึกษาของสำนักงานจังหวัดปัตตานี (2547:23) พบว่า โครงการนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล เป็นการจัดตั้งเพื่อเป็นพื้นฐานการขนส่ง (Logistic Base) สำหรับผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลที่ได้มาตรฐานสากลพร้อมบริการเบ็ดเสร็จครบวงจรและสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารไทยมุ่งสู่ครัวโลก เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 24 กันยายน 2545 เห็นชอบผลการประชุมคณะกรรมการพัฒนา กิจกรรมอาหารฮาลาล ครั้งที่ 1/2545 วันที่ 25 เมษายน 2545 มอบหมายให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

ไทย (กนอ.) ร่วมกับกรมพัฒนาที่ดินและจังหวัดปัตตานี ศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของการพัฒนานิคมหรือเขตอุตสาหกรรมในบริเวณจังหวัดปัตตานี

จังหวัดปัตตานีตั้งอยู่บริเวณฝั่งทะเลด้านตะวันออกของภาคใต้ มีอ่าวปัตตานีเป็นที่กำบังคลื่นลม ที่ตั้งทำเลจึงเหมาะสมต่อการเป็นเมืองท่า ส่งผลให้ปัตตานีเป็นศูนย์กลางความเจริญทางการค้าระหว่างประเทศมาแต่อดีต ปัจจุบันประชากรประมาณ 640,000 คน ร้อยละ 85.53 นับถือศาสนาอิสลาม และมีความสัมพันธ์กับโลกมุสลิมอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะ โลกมาลายูและโลกอาหรับ (คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2553 : 23)

การศึกษาวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน (Halal - HACCP - GMP) เพื่อยกระดับไปสู่สากล ได้มอบหมายให้คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดปัตตานี เป็นหน่วยงานดำเนินงาน เช่น ลดหย่อนภาษีการนำส่งภาษีขาย จากร้อยละ 7 เหลือร้อยละ 3.5 และลดหย่อนภาษีเงินได้นิติบุคคลต่ำกว่าอัตราปกติร้อยละ 5 - 10 จัดเก็บค่ากระแสไฟฟ้าในอัตราต่ำกว่าปกติร้อยละ 20 เพื่อลดต้นทุนการผลิต/โรงงานมีขีดความสามารถในการแข่งขัน เป็นต้น อีกทั้งส่งเสริมการปลูกสัตว์โดยเฉพาะ โคและแพะ เพื่อเป็นแหล่งวัตถุดิบที่มีคุณภาพ

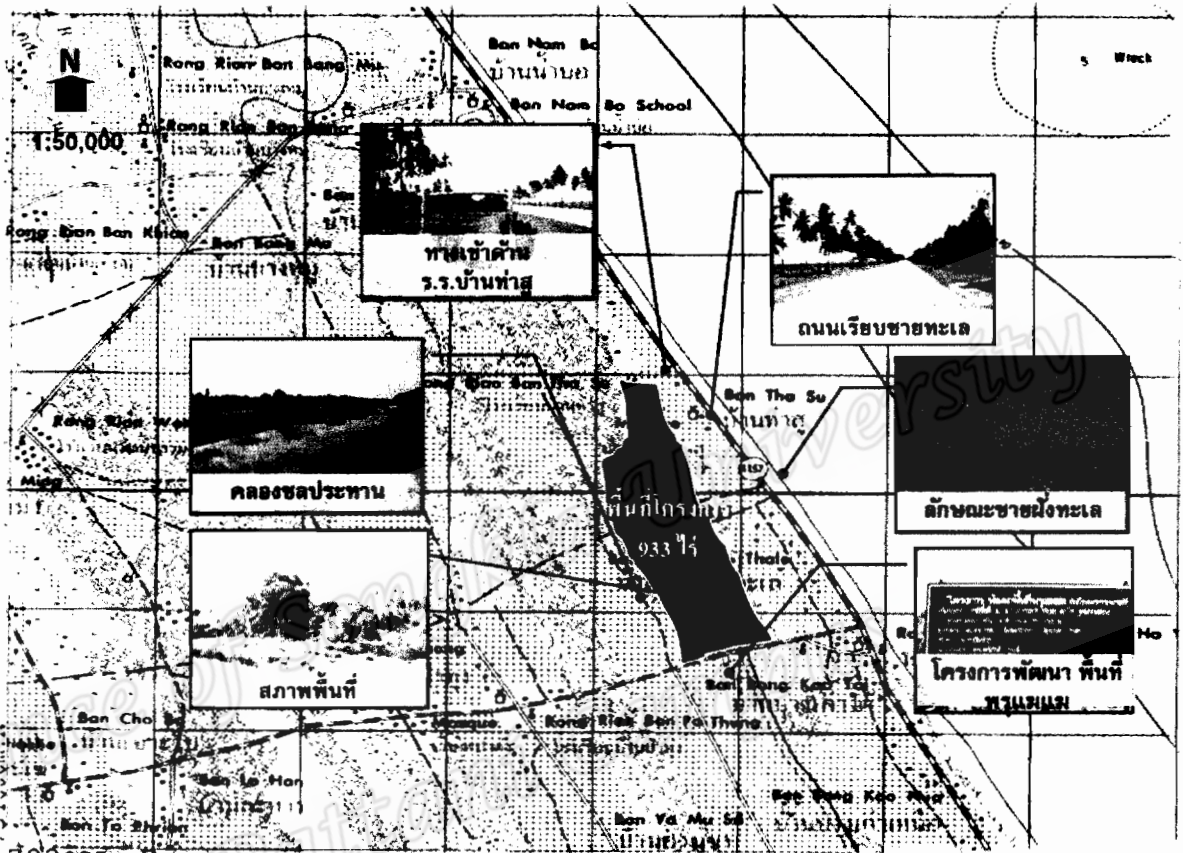
จากยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการดำเนินงานข้างต้น หากจังหวัดได้รับการสนับสนุนงบประมาณตามแผนงาน/โครงการ ที่ขอรับอย่างจริงจัง คาดว่าจะเพิ่มยอดขายได้จากอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลและกิจการที่ต่อเนื่องเพิ่มขึ้นร้อยละ 15-30 จากฐานเดิม 810 ล้านบาท เป็น 931, 1,787 และ 2,680 ล้านบาทในปี 2547, 2548, 2549 และ 2550 ตามลำดับ และสามารถจ้างแรงงานคนในพื้นที่ได้ประมาณ 2,000-4,000 คน ในระยะเวลา 4 ปี (สำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดปัตตานี, 2550 : 12)

2. ความเป็นมาของนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลและเหตุการณ์ที่สำคัญ

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้เสนอหัวข้อความเป็นมาของนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลและเหตุการณ์ที่สำคัญเพื่อให้เห็นภาพรวมและการเปลี่ยนแปลงของการนิคมฯ ตั้งแต่รัฐบาลมีนโยบายให้ก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลในจังหวัดปัตตานี เมื่อปี พ.ศ. 2545 จนถึงปัจจุบันซึ่งการนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลไม่สามารถดำเนินการสร้างต่อให้แล้วเสร็จ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 วันที่ 29 - 31 มีนาคม 2545 ได้มีการประชุมคณะรัฐมนตรีอย่างไม่เป็นทางการที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งขณะนั้นที่ประชุมคณะรัฐมนตรีสัญจร มีความเห็นว่า ควรเร่งรัดพัฒนา การแปรรูปสินค้าเกษตร สำหรับผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล โดยมอบหมายให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวง

คมนาคม ซึ่งผู้ดำรงตำแหน่งในขณะนั้น คือ นายวันมูฮัมหมัดนอร์ มะทา เป็นผู้รับผิดชอบ (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ : 11)

ที่มา : บริษัท ฟาตอนี อินดัสทรีส์ จำกัด, 2548

ภาพประกอบ 1 พื้นที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี

2.2 วันที่ 25 เมษายน 2545 ได้มีการประชุมคณะกรรมการพัฒนากิจกรรมอาหารฮาลาล ครั้งที่ 1/2545 ว่าด้วยยุทธศาสตร์การส่งเสริมให้ภาคใต้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล โดยมอบหมายให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ร่วมกับกรมพัฒนาที่ดิน และจังหวัดปัตตานี ศึกษาความเหมาะสมและศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม

2.3 วันที่ 24 กันยายน 2545 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบผลการประชุมคณะกรรมการพัฒนากิจกรรมอาหารฮาลาล ครั้งที่ 1/2545 เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2545

2.4 วันที่ 24 มกราคม 2546 – 28 กุมภาพันธ์ 2546 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยกำหนดระยะเวลาให้ส่วนราชการและภาคเอกชนเสนอพื้นที่ในจังหวัดปัตตานี เพื่อให้การนิคม

อุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยไปศึกษา โดยได้จัดทำเป็นประกาศที่ 4/2546 มีผู้สนใจเสนอพื้นที่ 12 แปลง และมีผู้เสนอพื้นที่อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี ประมาณ 933 ไร่ ผ่านคณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล

2.5 วันที่ 13 สิงหาคม 2546 คณะรัฐมนตรีมีมติมอบหมายให้กระทรวงอุตสาหกรรมดำเนินการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลเต็มรูปแบบ โดยให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยเป็นผู้รับผิดชอบหลัก และให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุน จนมาถึงการประชุมคณะกรรมการการนิคมอุตสาหกรรม ครั้งที่ 11/2546

2.6 วันที่ 20 สิงหาคม 2546 มีมติเห็นชอบให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการนิคมอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี (สำนักงานสุขภาพแห่งชาติ, 2552: 22) โดยแบ่งเป็นระยะ ดังนี้

- 1) ระยะสั้น ให้ศึกษาความเหมาะสมในการปรับปรุงเขตอุตสาหกรรมปัตตานี
- 2) ระยะกลางและระยะยาว ให้ศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการนิคมอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล ในพื้นที่โครงการจุฬารัตน์พัฒนา ตำบลบางเขา อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี ในพื้นที่ 1,500 ไร่ รวมทั้งให้ศึกษาความเหมาะสมของโครงการในพื้นที่ของเอกชน 1 แห่ง ตามที่คณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลเสนอ

2.7 ปลายปี 2547 มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ซึ่งได้รับการว่าจ้างจากการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ทำการศึกษาความเหมาะสมและศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการฯแล้วเสร็จ โดยใช้เวลาศึกษา 330 วัน ซึ่งขอบเขตของการศึกษา คือ ศึกษาความเป็นไปได้ในการปรับปรุงเขตอุตสาหกรรมปัตตานี และศึกษาเปรียบเทียบพื้นที่ของภาคเอกชนที่อำเภอปะนาเระกับพื้นที่ของภาครัฐ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ได้แจ้งผลการพิจารณาคัดเลือกพื้นที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลในเบื้องต้นว่า พื้นที่เอกชน ได้คะแนน 25.70 และพื้นที่โครงการจุฬารัตน์ได้คะแนน 17.80

2.8 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้เสนอร่างคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการภายใต้คณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล 3 คณะ ได้แก่ คณะอนุกรรมการ Clustering Development, คณะอนุกรรมการส่งเสริมและพัฒนาระบบมาตรฐานผลิตภัณฑ์ Halal-GMP/HACCP และคณะอนุกรรมการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการตลาดอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล ต่อมา คณะกรรมการพัฒนาอาหารฮาลาล ได้ให้ความเห็นชอบ โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ลงนามในคำสั่งดังกล่าว

2.9 วันที่ 26 มกราคม 2547 และ วันที่ 29 มกราคม 2547 มีการประชุมคณะกรรมการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1/2547 ที่ประชุมมีมติ ดังนี้ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ, 2552: 23)

1) เห็นชอบให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ร่วมดำเนินงานกับบริษัท ฟาตอนี อินดัสทรีส์ จำกัด ซึ่งมีทุนจดทะเบียน 500 ล้านบาท ในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี ที่อำเภอปะนาเระ และอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี พื้นที่ประมาณ 933 ไร่ โดยบริษัท ฟาตอนี อินดัสทรีส์ จำกัด เป็นผู้ให้บริการระบบสาธารณูปโภค ดำเนินงานด้านเทคนิค และสิ่งแวดล้อม ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์มาตรฐานที่การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กำหนด หรือให้ความเห็นชอบ

2) ให้ลดหย่อนค่าใช้จ่ายร่วมดำเนินงานในส่วนค่ากำกับการบริการ (1,440,000 บาท/ปี หรือจาก 5% เป็น 2.5% ของค่าบริการระบบสาธารณูปโภค แล้วแต่จำนวนใดสูงกว่าให้จ่ายจำนวนที่สูงกว่า โดยให้ชำระตั้งแต่ปีที่ 3 ของสัญญาเป็นต้นไป)

3) ให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สนับสนุนส่งเสริมผู้ลงทุนในการขอรับสิทธิประโยชน์เพิ่มเติมจากหน่วยงานอื่น

4) ให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย รายงานความคืบหน้าการดำเนินโครงการฯ พร้อมทั้งเสนอสิทธิประโยชน์เพิ่มเติมสำหรับโครงการฯ ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม และคณะรัฐมนตรีเพื่อทราบ หรือพิจารณาต่อไป

2.10 วันที่ 4 มีนาคม 2547 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจร่วมกับจังหวัดปัตตานี หอการค้าจังหวัดปัตตานี และบริษัท ฟาตอนี อินดัสทรีส์ จำกัด เพื่อแสดงเจตนาร่วมกันในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี

2.11 วันที่ 6 สิงหาคม 2547 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้ลงนามในสัญญาร่วมดำเนินงานกับ บริษัทฟาตอนี อินดัสทรีส์ จำกัด เพื่อจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล ที่อำเภอปะนาเระ และอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ไร่เนื้อที่ประมาณ 933 ไร่ โดยจะพัฒนาในระยะแรก 170 ไร่

2.12 วันที่ 24 พฤษภาคม 2548 สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) พิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการฯ ตามหนังสือที่ ทส 1009/5426 โดยใช้งบผูกพันประจำปี 2547 จำนวน 5 ล้านบาท ต่อมาบริษัท ฟาตอนี อินดัสทรีส์ จำกัด ได้ดำเนินการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินจำนวน 170 ไร่ ให้กับการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย

2.13 วันที่ 20 กรกฎาคม 2548 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้อนุมัติผังแม่บทนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล ตามด้วยการจัดทำโครงการจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จครบวงจร (OSS) นิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี เพื่อให้บริการผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลแบบครบวงจร ณ จุดบริการเดียว ด้วยงบประมาณ 84 ล้านบาท ระยะเวลาดำเนินการปี 2548 –2549 ในกรณีนี้ การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยได้จัดจ้าง สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ออกแบบอาคาร พร้อมภูมิสถาปัตยกรรม ด้วยงบประมาณ 1,468,000 บาท

2.14 วันที่ 10 พฤษภาคม 2549 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยดำเนินการจัดจ้างผู้รับจ้าง และผู้ควบคุมงานก่อสร้าง โดยได้ลงนามในสัญญาจ้างจ้างเหมาส่วนจำกัดปัตตานีสหโยธา ให้เป็นผู้ก่อสร้าง งบประมาณ 79.95 ล้านบาท

2.15 วันที่ 17 พฤษภาคม 2549 การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยลงนามในสัญญาจ้างบริษัท สถาปนิก สถาปนิก จำกัด ควบคุมงานก่อสร้าง งบประมาณ 1.424 ล้านบาท กำหนดเริ่มก่อสร้างและควบคุมงาน วันที่ 18 พฤษภาคม 2549 ระยะเวลาดำเนินการ 450 วัน (<http://www.oknation.net>, 2552)

จากลำดับเหตุการณ์ต่างๆ สามารถสรุปเป็นเส้นแบ่งเวลา (Time line) ดังปรากฏใน

ตาราง 1

ตาราง 1 เส้นแบ่งเวลาตามเหตุการณ์สำคัญของการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี

วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์สำคัญ
29 – 31 มีนาคม 2545	ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีสัญจร จังหวัดนครราชสีมา ลงเห็นว่าควรเร่งรัดพัฒนาการแปรรูปสินค้าเกษตรสำหรับผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล
25 เมษายน 2545	ประชุมคณะอนุกรรมการพัฒนากิจกรรมอาหารฮาลาล ครั้งที่ 1/2545 ว่าด้วยยุทธศาสตร์การส่งเสริมให้ภาคใต้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล โดยมอบหมายให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ร่วมกับการพัฒนาที่ดิน และจังหวัดปัตตานี ศึกษาความเหมาะสมและศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม
24 กันยายน 2545	คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบผลการประชุมคณะอนุกรรมการพัฒนา กิจกรรมอาหารฮาลาล ครั้งที่ 1/2545 วันที่ 25 เมษายน 2545

ตาราง 1 เส้นแบ่งเวลาตามเหตุการณ์สำคัญของการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี
(ต่อ)

วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์สำคัญ
24 มกราคม – 28 กุมภาพันธ์ 2546	การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยกำหนดระยะเวลาให้ส่วนราชการและภาคเอกชนเสนอพื้นที่ในจังหวัดปัตตานี เพื่อให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยไปศึกษา โดยได้จัดทำเป็นประกาศ ที่ 4/2546
13 สิงหาคม 2546	คณะรัฐมนตรีมีมติมอบหมายให้กระทรวงอุตสาหกรรม ดำเนินการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลเต็มรูปแบบ
20 สิงหาคม 2546	มีมติเห็นชอบให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยศึกษาความเหมาะสมและผลกระทบสิ่งแวดล้อม โครงการนิคมอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี
26 มกราคม 2547	คณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล ได้ให้ความเห็นชอบและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ลงนามในคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการภายใต้คณะกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล 3 คณะ ซึ่งการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้เสนอร่างไว้
29 มกราคม 2547	มีการประชุมคณะกรรมการการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 1/2547 ที่ประชุมมีมติ เห็นชอบให้การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ร่วมดำเนินงานกับบริษัท ฟาตอนี อินดัสทรีส์ จำกัด ในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี ที่อำเภอปะนาเระ และอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี พื้นที่ประมาณ 933 ไร่
4 มีนาคม 2547	การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจ ร่วมกับจังหวัดปัตตานี หอการค้าจังหวัดปัตตานี และบริษัท ฟาตอนี อินดัสทรีส์ จำกัด เพื่อแสดงเจตนาร่วมกันในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี
6 สิงหาคม 2547	การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้ลงนามในสัญญา ร่วมดำเนินงานกับบริษัทฟาตอนี อินดัสทรีส์ จำกัด เพื่อจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล อำเภอปะนาเระ และอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ใช้เนื้อที่ประมาณ 933 ไร่ โดยจะพัฒนาในระยะแรก 170 ไร่

ตาราง 1 เส้นแบ่งเวลาตามเหตุการณ์สำคัญของการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี
(ต่อ)

วัน เดือน ปี	ลำดับเหตุการณ์สำคัญ
6 สิงหาคม 2547	การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้ลงนามในสัญญาร่วมดำเนินงานกับบริษัทฟาตอนี อินค์สทริส จำกัด เพื่อจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล อำเภอปะนาเระ และอำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ใช้เนื้อที่ประมาณ 933 ไร่ โดยจะพัฒนาในระยะแรก 170 ไร่
ปลายปี 2547	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ซึ่งได้รับการว่าจ้างจากการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ทำการศึกษาความเหมาะสมและศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการฯ แล้วเสร็จ
24 พฤษภาคม 2548	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) พิจารณาให้ความเห็นชอบรายงานการศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการฯ ตามหนังสือที่ ทส 1009/5426 ต่อมา บริษัท ฟาตอนี อินค์สทริส จำกัด ได้ดำเนินการ โอนกรรมสิทธิ์ที่ดินจำนวน 170 ไร่ ให้กับการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
20 กรกฎาคม 2548	การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยอนุมัติผังแม่บทนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล ตามด้วยการจัดทำโครงการจัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จครบวงจร (OSS) เพื่อให้บริการผู้ประกอบการอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลแบบครบวงจร ณ จุดบริการเดียว และได้จัดจ้าง สำนักบริการวิชาการ มหาวิทยาลัยศิลปากร ออกแบบอาคารพร้อมภูมิสถาปัตยกรรม
10 พฤษภาคม 2549	การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยดำเนินการจัดจ้างผู้รับจ้าง และผู้ควบคุมงานก่อสร้าง โดยได้ลงนามในสัญญาจ้างห้างหุ้นส่วน จำกัด ปัตตานีสหโยธา ให้เป็นผู้ก่อสร้าง
17 พฤษภาคม 2549	การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยลงนามในสัญญาจ้าง บริษัท สถาปนิกสเคปกรุ๊ป จำกัด ควบคุมงานก่อสร้าง งบประมาณ 1.424 ล้านบาท กำหนดเริ่มก่อสร้างและควบคุมงาน วันที่ 18 พฤษภาคม 2549 ระยะเวลาดำเนินการ 450 วัน

3. งบประมาณในการดำเนินงานระหว่างปี พ.ศ. 2548 – 2555

การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ได้รับการจัดสรรงบประมาณในการดำเนินกิจกรรม ดังตาราง 2

ตาราง 2 งบประมาณดำเนินการในส่วนต่างๆ

ปีงบประมาณ	รายการ	อนุมัติ (ล้านบาท)
2548	จัดตั้งศูนย์บริการเบ็ดเสร็จครบวงจร (OSS) นิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี	84.00
	รายจ่ายเพิ่มเติมเพื่อดำเนินโครงการส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนรอบนิคม อุตสาหกรรมฮาลาล	12.18
	โครงการส่งเสริมการผลิตผลิตภัณฑ์ฮาลาลสำหรับผู้ประกอบการกลุ่มวิสาหกิจขนาดกลาง (ภายใต้แผนพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนใต้ 2552-2555)	415.14
2553	การนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (กนอ.) ว่าจ้างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศึกษาความเป็นไปได้และออกแบบรายละเอียด (โครงการเดิม)	9.02
2555	สำนักงานชลประทานที่ 17 ซ่อมแซมท่อส่งน้ำข้ามคลองน้ำจืด และท่อแยกสามทางที่เสียหายจากการถูกเผาทำลาย	36.00
รวมงบประมาณ		566.34

ที่มา: รวิวรรณ รักถิ่นกำเนิด, 2557

4. วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี

จากการศึกษาของสำนักงานจังหวัดปัตตานี (2547:23) ที่ต้องการให้การพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลของประเทศไทยประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนในระยะต่อไปจำเป็นต้อง

ให้ความสำคัญกับการผลักดันการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลที่จังหวัดปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.1 เพื่อตอบสนองนโยบายรัฐบาลในการพัฒนาจังหวัดปัตตานีให้เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล และเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

4.2 เพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการวิจัยและพัฒนาการผลิตอาหารฮาลาลที่ถูกต้องตามหลักอิสลาม

4.3 เพื่อส่งเสริมเกษตรกรหรือผู้ประกอบการ โดยมีการผลิตวัตถุดิบของอาหารฮาลาล ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ให้มีโอกาสและสู่ทางการพัฒนาในเชิงธุรกิจหรืออุตสาหกรรมการผลิตเพิ่มขึ้น

4.4 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิตอาหารฮาลาล

4.5 เพื่อกำหนดทิศทางหรือแนวทางการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลอย่างครบวงจรและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

5.1 เพิ่มมูลค่าการค้าของประเทศ

5.2 สนองยุทธศาสตร์ประเทศ

5.3 เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลของประเทศที่ได้รับมาตรฐานสากล ก่อให้เกิดการลงทุนประมาณ 10,000-20,000 ล้านบาท มีการจ้างงานประมาณ 5,000-100,000 คน (สำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดปัตตานี, 2550 : 13)

5.4 เพิ่มมูลค่าสินค้าส่งออกด้านผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลประมาณ 2,680 ล้านบาท ในปี 2550 (สำนักงานพัฒนาสังคมจังหวัดปัตตานี, 2550 : 13)

5.5 แก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงในพื้นที่

แม้รัฐบาลจะผลักดันนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลจังหวัดปัตตานีให้เกิดขึ้น แต่ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนต้องร่วมกันพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันอาหารฮาลาลของไทย ทั้งในด้านการพัฒนาการตลาด การผลิตและส่งเสริมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล การปรับปรุงกลไกการรับรองมาตรฐานอาหารฮาลาลให้เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคที่นับถือศาสนาอิสลามทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ตลอดจนต้องให้ความสำคัญกับผลกระทบที่จะตามมาทุกด้าน เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลจังหวัดปัตตานี

6. การวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มของอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล

สถาบันฮาลาล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (2554) ได้สรุปผลการวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มของอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล ดังนี้

จุดแข็งหรือข้อได้เปรียบ (STRENGTHS – S) จังหวัดปัตตานีเป็นแหล่งที่ตั้งที่มีความเหมาะสม เนื่องจากเป็นพื้นที่มีประชากรมุสลิมเป็นส่วนใหญ่และเป็นที่ยู่อักของประเทศมุสลิม และยังมี ความใกล้ชิดกับประเทศมาเลเซียซึ่งเป็นประเทศมุสลิม ทั้งยังเป็นประธานในโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย จึงทำให้มีพื้นที่นี้เป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบเพื่อป้อนโรงงาน เป็นตลาดฮาลาลขนาดใหญ่ และสามารถส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ได้ด้วย

จุดอ่อนหรือข้อเสียเปรียบ (WEAKNESSES – W) ขาดเอกภาพของหน่วยงานการรับรองมาตรฐานอาหารฮาลาล ซึ่งต้องผ่านการรับรองจากหน่วยงานหลัก คือคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย และคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ขาดบุคลากรที่ชำนาญในการรับรองมาตรฐานฯด้านวิทยาศาสตร์และบุคลากรทางภาครัฐที่มีอำนาจฯในการดูแลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงแหล่งผลิตอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลยังไม่ครบวงจร และระบบคุ้มครองผู้บริโภคโดยรวมยังไม่ มีมาตรฐานและดำเนินการได้ยาก

โอกาสที่จะดำเนินการได้ (OPPORTUNITIES – O) จังหวัดปัตตานีเป็นที่ยู่อักของประเทศมุสลิมทั่วโลก และมีเครือข่ายที่สามารถติดต่อเพื่อเปิดตลาดทางธุรกิจอาหารฮาลาลได้ รวมถึงจำนวนของประชากรมุสลิมทั่วโลกมีสูงถึง 1,800 ล้านคน

อุปสรรคหรือข้อจำกัด (THREATS – T) เหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้นักลงทุนจากภายนอกไม่กล้าเข้ามาลงทุน รวมถึงการรับรองมาตรฐานฮาลาลของประเทศคู่ค้ามุสลิมมีความแตกต่างกัน ทำให้เกิดปัญหาในการส่งออก

6. บทสรุปนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล

หลังจากคณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ดำเนินโครงการมาตั้งแต่ปี 2547 กระทั่งปัจจุบัน “โครงการนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล” จังหวัดปัตตานี คืบหน้าไปได้ไม่มากนัก ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ ทั้งที่ส่วนหนึ่งเป็นความต้องการของคนในท้องถิ่น ที่คาดหวังว่าหากมีนิคมฯ แห่งนี้เกิดขึ้น จะส่งผลดีต่อคนในท้องถิ่น มีการจ้างงานเกิดขึ้น และทำให้แรงงานไทยที่ไปทำงานในประเทศมาเลเซีย กลับมาทำงานที่บ้าน ขณะที่มุมมองที่แตกต่างออกไป กลับมองว่า ค่าแรงขั้นต่ำในเมืองไทยวันละ 300 บาท ไม่เพียงพอที่จะดึงดูดให้คนกลับมา และแรงงานส่วนใหญ่อายุเกินกว่า 40 ปี ซึ่งไม่ได้เป็นที่ต้องการของโรงงานอุตสาหกรรมแล้ว ขณะที่อีก

ด้านหนึ่งมองว่า อุตสาหกรรมจะส่งผลกระทบต่อประมงพื้นบ้าน และก่อมลพิษให้เกิดขึ้นในท้องถิ่น ด้วยความไม่ก้าวหน้าของนิคมอุตสาหกรรมแห่งนี้ ไม่ได้เกิดจากความขัดแย้งทางความคิดของคนในชุมชน 3 จังหวัดภาคใต้แต่อย่างใด แต่กลับถูกมองว่าเป็นเรื่องของรัฐบาลที่ไม่จริงจังในการจัดการแก้ปัญหาและการดำเนินการมากกว่า แม้ว่าที่ผ่านมา มีการสนับสนุนงบประมาณ เพื่อดำเนินการในส่วนต่างๆ ไปเกือบ 600 ล้านบาทแล้วก็ตาม

ในสมัยรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรีมีความพยายามที่จะให้นิคมฯให้มีการดำเนินต่อ แต่เมื่อคู่สถานการณ์แล้ว การนิคมอุตสาหกรรมอาจจะต้องหยุดดำเนินการ ซึ่งแนวโน้มที่จะเปลี่ยนยุทธศาสตร์ที่จะก่อตั้งนิคมอุตสาหกรรมในภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่ มีแนวโน้มว่าจะเป็นจริงมากยิ่งขึ้น (รวีวรรณ รักถิ่นกำเนิด, 2552)

หากย้อนไปเมื่อปี 2545 ต้องยอมรับว่า โครงการนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล เป็นหนึ่งแนวทางสำคัญในการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีเสียงตอบรับทั้งภาครัฐ นักวิชาการ นักลงทุน และชุมชนส่วนใหญ่ แต่ด้วยเหตุการณ์ความรุนแรงซึ่งเริ่มต้นเมื่อปี 2547 และที่ยังคงมีมาอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับการจัดการปัญหาเรื่องที่ดินที่ไม่ได้โปร่งใสเท่าที่ควร จนส่งผลต่อการสร้างความขัดแย้งในพื้นที่ ทำให้เป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินโครงการ ทำให้เห็นอาคารร้าง โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ไม่แล้วเสร็จ กระทั่งถึงบัดนี้ แม้จะมีการปักเสาไฟฟ้าแรงสูงเข้าไปในพื้นที่พัฒนานิคมฯ แล้วก็ตาม แต่ทุกอย่างก็ยังสงบเงียบ และไม่มีทีท่าว่าจะเดินหน้าต่อไปเมื่อใด แต่กลับดูเหมือนจะเป็นจริงมากกว่ากับอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลภาคเหนือ ที่มีเสียงตอบรับอย่างชัดเจนจากประชาชนคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดเชียงใหม่ และกลุ่มนักลงทุนในพื้นที่

การปฏิบัติตามบทบัญญัติศาสนาอิสลามเกี่ยวกับอาหารฮาลาล

ตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม มุสลิมจะเลือกบริโภคเฉพาะสิ่งที่ศาสนานูมัตินั้น สำหรับอาหารหรือเครื่องดื่มที่ถือว่าเป็นอาหารฮาลาลนั้น จะต้องมีแนวทางการปฏิบัติในด้านการผลิตที่สอดคล้องกับบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม

1. ความหมายของฮาลาล และผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล

สุพด (ชากีริน) บุญมาเลิศ (2549 : 551) กล่าวว่า ฮาลาล (Halal) เป็นภาษาอาหรับ มีความหมายว่า ถูกต้องตามหลักบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม นูมัตินให้บริโภคหรือใช้ประโยชน์ได้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2550 : 5) ได้ให้ความหมายว่า อาหารฮาลาล หมายถึง อาหารที่ได้รับอนุญาตตามบทบัญญัติศาสนาอิสลามให้มุสลิมบริโภคได้ และควรมีลักษณะดังนี้

- 1) ไม่มีส่วนประกอบหรือปนเปื้อนสิ่งที่ไม่อนุญาตในบทบัญญัติศาสนาอิสลาม
- 2) ในกระบวนการเตรียม การแปรรูป การขนส่ง หรือการเก็บรักษาต้องไม่ใช่เครื่องมือหรืออุปกรณ์ที่มีการปนเปื้อนสิ่งที่ไม่อนุญาตในบทบัญญัติศาสนาอิสลาม
- 3) ในกระบวนการเตรียม การแปรรูป การขนส่ง หรือการเก็บรักษาผลิตภัณฑ์ต้องไม่มีการสัมผัสโดยตรงกับสิ่งที่ไม่อนุญาตในบทบัญญัติศาสนาอิสลาม

สถาบันมาตรฐานอาหารฮาลาล (2547 : 45) ได้กล่าวว่า อาหารฮาลาล หมายถึง อาหารที่ได้ผ่านกรรมวิธีในการทำ ผสม ปปรุง ประกอบ หรือแปรสภาพตามศาสนบัญญัติ ซึ่งเป็นการรับประกันว่า มุสลิมโดยทั่วไปสามารถบริโภคอาหาร หรืออุปโภคสินค้า หรือบริการนั้นๆ ได้โดยสนิทใจ ซึ่งสามารถสังเกตผลิตภัณฑ์ว่าเป็นฮาลาล หรือไม่ จากการประทับตรา ฮาลาล ที่ข้างบรรจุภัณฑ์นั้นเป็นสิ่งสำคัญ

THE ISLAMIC COMMITTEE OFFICE OF THAILAND

ที่มา : สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ

ภาพประกอบ 4 ตราประทับ เครื่องหมายฮาลาล

2. แนวทางการผลิตและส่งออกอาหารฮาลาล

ผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลที่สามารถส่งออกได้จะต้องได้รับการรับรองจากคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยในกรณีที่สถานประกอบการมีได้อยู่ในจังหวัดที่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ส่วนสถานประกอบการที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด จะต้องได้รับการรับรองจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดก่อนจึงจะสามารถจำหน่ายหรือโฆษณาได้ หากสถานประกอบการใดได้รับการรับรองฮาลาลแล้ว ประสงค์จะขอใช้ "เครื่องหมายรับรองฮาลาล" ให้ยื่นขอต่อคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์แต่เพียงองค์กรเดียวในประเทศไทย การขอรับรองหรือขอใช้ "เครื่องหมายฮาลาล" จะต้องเป็นไปตามระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการรับรองฮาลาล พ.ศ. 2544 (สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย, 2538 : 45)

อุตสาหกรรมผลิตอาหารฮาลาลในกระบวนการผลิต ไม่ได้เป็นสิ่งที่ยุ่งยากแต่ประการใด เพียงแต่จะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด ทั้งด้านแหล่งที่มาของอาหาร วิธีการฆ่าสัตว์ การเตรียมอาหาร การแปรรูปอาหาร การบรรจุหีบห่อ การขนส่ง การเก็บรักษา และที่สำคัญต้องระมัดระวังไม่ให้สิ่งต้องห้าม (ฮารอม) เจือปน ซึ่งสิ่งหนึ่งที่จะเป็นเครื่องมือเพื่อเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้บริโภคกลุ่มนี้คือ การจัดให้มีระบบมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับ

กิตติ เจริงสี และคณะ (2547 : 33) กล่าวว่า การผลิตอาหารฮาลาล มีความแตกต่างจากการผลิตอาหารทั่วไป ตรงที่ตลอดกระบวนการผลิตจะต้องเป็นไปตามหลักการของศาสนาอิสลาม ดังนั้น ในทุกขั้นตอนของการผลิตจึงมีข้อกำหนดที่ชัดเจน ดังนี้

1. ส่วนผสมและวัตถุดิบปรุงแต่งอาหาร

1.1 เนื้อสัตว์

เนื้อสัตว์ที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารฮาลาล จำแนกเป็น 2 ประเภทได้แก่

ประเภทที่ 1 สัตว์บก สัตว์บกส่วนใหญ่ถูกจัดเป็นสัตว์ฮาลาล หรือได้รับอนุมัติตามบทบัญญัติศาสนาอิสลาม ยกเว้นสัตว์ที่สกลปรกตามศาสนบัญญัติ (นาฮิส) และมีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

- 1) สุนัข สุกร หมูป่า ค่าง ลิง
- 2) สัตว์ที่ใช้เขี้ยว หรือ กรงเล็บในการล่าเหยื่อ เช่น เสือ หมี ลิง โคนแมว
- 3) นกที่กินสัตว์อื่นเป็นอาหาร เช่น เหยี่ยว แร้ง นกฮูก

นกหัวขวาน

- 4) สัตว์ที่ไม่อนุญาตให้ฆ่าตามบัญญัติศาสนาอิสลาม เช่น ผึ้ง มด แมงมุม
- 5) สัตว์มีพิษ หรือ เป็นอันตราย เช่น งู หนู ตะขาบ แมงป่อง
- 6) สัตว์ที่ถือว่าสกปรกและน่ารังเกียจ เช่น หนอน
- 7) สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เช่น จระเข้ เต่า กบ
- 8) สัตว์ที่มีลักษณะเช่นเดียวกับลา เช่น ล่อ
- 9) สัตว์ที่ตายเอง
- 10) สัตว์ที่ถูกรัดคอตาย ถูกตีหรือขว้างจนตาย ตกจากที่สูงลงมาตาย ถูกขวิดตาย หรือถูกสัตว์อื่นกัดจนตาย
- 11) สัตว์ที่ไม่ได้ถูกเชือดให้ถูกต้องตามหลักศาสนาอิสลาม
- 12) ส่วนหรืออวัยวะของสัตว์ที่ถูกแยกออกมาขณะที่สัตว์ยังมีชีวิตอยู่

หลักเกณฑ์การเชือดสัตว์ตามบัญญัติศาสนาอิสลาม คือ

1. การเตรียมสัตว์ที่จะเชือด
 - 1) เป็นสัตว์ที่ศาสนาอิสลามอนุมัติให้บริโภคได้
 - 2) ไม่มีการทรมานหรือทรมานสัตว์ก่อนหรือขณะเชือด
2. การเชือด
 - 1) ต้องเป็นมุสลิมผู้ยึดมั่นในศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัดและมีความรู้ในวิธีการเชือดสัตว์ตามบัญญัติของศาสนาอิสลาม
 - 2) มีสุขภาพจิตสมบูรณ์
 - 3) ไม่เป็นโรคติดต่อที่ส่งมรังเกียจ
3. วิธีเชือด
 - 1) ต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับข้อกำหนดสุขลักษณะที่ดีของโรงเชือดและตัดแต่งเนื้อสัตว์
 - 2) ให้กล่าวนามของอัลลอฮ์ เมื่อเริ่มเชือดอย่างทันที
 - 3) ผู้เชือดต้องหันหน้าไปทางกิบลัต (ในประเทศไทยคือทิศตะวันตก)
 - 4) ต้องเชือดอย่างต่อเนื่องในคราวเดียวกัน ห้ามยกมีดออกก่อนเชือดเสร็จ
 - 5) ต้องเชือดให้หลอดลม หลอดอาหารและเส้นเลือดสองข้างล้าออกจากกัน

6) จะต้องให้เลือดไหลออกจากสัตว์นั้นทันที และต้องให้สัตว์ตายสนิทก่อนไปดำเนินการอย่างอื่น

4. อุปกรณ์

อุปกรณ์เครื่องมือใช้ต้องมีความคม (ยกเว้นการใช้เล็บและกระดูกสัตว์) และรักษาความสะอาดได้ง่าย

ประเภทที่ 2 สัตว์น้ำ หมายถึง สัตว์ที่มีชีวิตอยู่ในน้ำเท่านั้น โดยไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เมื่อนำขึ้นมาจากน้ำ ให้ถือว่าสัตว์น้ำเหล่านั้นได้รับอนุมัติตามบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม (ฮาลาล) เว้นแต่สัตว์น้ำที่มีพิษหรืออันตรายต่อสุขภาพให้ถือว่าเป็นฮารอม สัตว์น้ำ ศาสนาอิสลามอนุมัติให้บริโภคได้โดยไม่ต้องเชือด

1.2 พืช

พืชและผลผลิตที่มาจากพืชทุกชนิดถือว่าฮาลาล ยกเว้นพืชที่เป็นพิษหรือก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพโดยถือว่าเป็นฮารอม แต่ถ้าหากสารพิษและอันตรายได้ถูกกำจัดออกระหว่างกระบวนการแปรรูปแล้วถือว่าฮาลาล

1.3 จุลินทรีย์และเห็ด

จุลินทรีย์และเห็ดทุกชนิด รวมถึงผลผลิตต่างๆ ที่ได้มาจากจุลินทรีย์และเห็ดให้จัดว่าฮาลาล ยกเว้นจุลินทรีย์และเห็ดที่เป็นพิษ หรือก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพให้ถือว่าเป็นฮารอม แต่ถ้าหากสารพิษและอันตรายได้ถูกกำจัดออกระหว่างกระบวนการแปรรูปแล้วให้ถือว่าเป็นอาหารฮาลาล

1.4 การล้างวัตถุดิบและอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิต

1) การล้างวัตถุดิบและส่วนประกอบที่ใช้ในการผลิต เมื่อล้างน้ำโดยการจุ่มหรือแช่ในภาชนะแล้วต้องล้างน้ำสะอาดที่ไหลผ่านวัตถุดิบหรือส่วนประกอบของอาหารที่ใช้โดยทั่วถึงในการล้างครั้งสุดท้าย น้ำที่ใช้ล้างไหลผ่านกระบวนการนี้แล้วจะนำมาใช้ล้างวัตถุดิบหรือสิ่งอื่นที่จะใช้ในการผลิตอีกไม่ได้

2) อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตอาหารทุกชิ้น หากถูกนำไปใช้ในการผลิตสิ่งที่ไม่ฮาลาลมาก่อนต้องได้รับการล้างทำความสะอาดตามหลักการศาสนาอิสลามก่อนจึงจะใช้ผลิตอาหารฮาลาลได้

3) อุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตอาหารฮาลาลจะใช้และเก็บรักษาปะปนกับอุปกรณ์ในการผลิตสิ่งที่ไม่ฮาลาลไม่ได้

1.5 พนักงาน

- 1) พนักงานที่ทำการผลิตอาหารฮาลาล ต้องไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่ฮาลาล ในขณะที่ปฏิบัติงานหรือหยุดพักในระหว่างปฏิบัติงาน
- 2) โดยทั่วไปต้องมีพนักงานมุสลิมในการผลิตอาหาร โดยเฉพาะในแผนก จัดซื้อวัตถุดิบและการผลิต
- 3) จะต้องดูแลสุขลักษณะบุคคลให้สอดคล้องกับข้อกำหนดของกระทรวง สาธารณสุข

1.6 สถานที่ผลิตอาหารฮาลาล

- 1) ต้องเป็นไปตามข้อกำหนดด้านสุขลักษณะที่ดี (Good Manufacturing Practice หรือ GMP)
- 2) ต้องไม่ปะปนกับการผลิตสิ่งที่ไม่ฮาลาลและแยกออกจากผลิตสิ่งที่ไม่ฮาลาลโดยชัดเจน เช่น มีกำแพงกั้น หรือแยกโรงงาน
- 3) ต้องไม่นำอาหารหรือเครื่องมือที่ไม่ฮาลาลเข้าไปเกี่ยวข้อง
- 4) ต้องปราศจากสัตว์เลี้ยงที่เป็นนอฮิสหรือสัตว์ที่ไม่ฮาลาล

1.7 การแสดงฉลาก

- 1) อาหารที่ผลิตอย่างถูกต้องตามข้อกำหนดด้านสุขลักษณะที่ดี (GMP) และ สอดคล้องกับบทบัญญัติของศาสนาอิสลาม สามารถยื่นขอการรับรองฮาลาล ได้ที่สำนักงาน คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย หรือ สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่ ผลิต
- 2) การแสดงเครื่องหมายฮาลาลหรือเทียบเท่ากับผลิตภัณฑ์อาหารจะต้อง เป็นอาหารที่ได้รับการรับรองฮาลาลแล้วเท่านั้น

1.8 การเก็บรักษาและการขนส่ง

- 1) ผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาลที่ผลิตเสร็จแล้ว ต้องเก็บรักษาโดยแยกออกจาก ผลิตภัณฑ์ที่ไม่ฮาลาล
- 2) การขนส่งอาหารฮาลาล ต้องแยกจากผลิตภัณฑ์ที่ไม่ฮาลาล

1.9 การจัดจำหน่าย

- 1) ผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล ควรแยกจำหน่ายออกจากผลิตภัณฑ์ที่ไม่ฮาลาล
- 2) การจัดจำหน่ายอาหารฮาลาลที่ไม่มีบรรจุภัณฑ์ห่อหุ้ม ต้องมีการ ระบุเครื่องหมายเป็นพิเศษ โดยจะต้องจัดให้พนักงานขายที่เป็นมุสลิมคอยดูแลให้ถูกต้องตลอดเวลา

3) อุปกรณ์ที่ใช้จัดจำหน่ายซึ่งต้องสัมผัสกับอาหารฮาลาลโดยตรง จะต้องไม่ใช่ปะปนกับสิ่งที่ไม่ฮาลาล

1.10 การรับรองอาหารฮาลาล

ผู้ประกอบการสามารถยื่นขอการรับรองฮาลาลได้ ตามระเบียบคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยว่าด้วยการรับรองฮาลาล พ.ศ. 2544

3. การรับรองมาตรฐานการผลิต

การที่จะทำให้อาหารฮาลาลไทยสามารถแข่งขันได้ในระดับโลกนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาการผลิตอาหารไทยให้ได้มาตรฐานในระดับสากล เช่น มาตรฐานของคณะกรรมการโครงการมาตรฐานอาหารของ FAO/WHO ที่เรียกว่า Codex Alimentarius มาตรฐานฮาลาลของไทยยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในตลาดมุสลิม จึงจำเป็นที่ภาครัฐและเอกชนจะต้องร่วมมือกันสร้างความคุ้นเคยและการยอมรับในตราฮาลาลของไทย เนื่องจากที่ผ่านมาประชากรมุสลิมในบางประเทศมองว่าประเทศไทยมีชาวมุสลิมหลายล้านคนและสามารถผลิตอาหารฮาลาลได้ แต่มาตรฐานการผลิตอาหารฮาลาลไทยยังมีข้อถกเถียงกันอยู่ จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อาหารฮาลาลไทยไม่เป็นที่ยอมรับเท่าที่ควร

ปัจจุบันไทยยังประสบกับอุปสรรคที่เกิดจากกฎระเบียบการนำเข้า เช่น มาตรฐานเกี่ยวกับสุขอนามัย และความปลอดภัยด้านอาหาร ผู้ประกอบการของไทยจึงต้องปรับปรุงกระบวนการผลิตให้ถูกต้องทั้งหลักศาสนาและทางวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นการป้องกันข้ออ้างเกี่ยวกับเรื่องมาตรฐานความปลอดภัยด้านอาหาร และหลักทางศาสนาที่ใช้ในการห้ามนำเข้าสินค้าของไทย (สถาบันมาตรฐานอาหารฮาลาล, Online, 2553)

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1. ความหมาย

การมีส่วนร่วมมีความหมายหลากหลายและแตกต่างกันไปตามวิถีคิด มุมมอง และความรู้ความเข้าใจของแต่ละบุคคล ดังเช่น

Franklyn Lisk (1985 : 15-16) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมในมุมมองที่กว้างว่า เป็นการเข้าร่วมอย่างแข็งขันของประชาชนในการดำเนินการตัดสินใจในทุกระดับและทุกรูปแบบของ

กิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยเฉพาะในบริบทของกระบวนการวางแผน ที่มีการกำหนดรูปแบบ ซึ่งแนวคิดการมีส่วนร่วมจะสัมพันธ์กับการเข้าร่วมของมวลชนอย่าง กว้างขวางในการเลือก การบริหาร และการประเมินผลของแผนงานและโครงการต่าง ๆ ที่จะนำมา เพื่อการยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531 : 10) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา คือ การที่ประชาชนได้เข้าร่วมในกิจกรรมโดยตลอดโดยให้ประชาชนได้ร่วมกันพิจารณา กำหนด แนวทาง และมีส่วนในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ปรารถนาหรือตั้งไว้ ซึ่งจะทำให้ ประชาชนรู้จักตัดสินใจและปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ จนสามารถเรียนรู้และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ได้ด้วย ตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ เสน่ห์ จามริก และคณะ (2524 : 20) ที่ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนในชนบทว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย และยังอาจเป็นการ ฟูพื้นฐานสำหรับความมั่นคง และวิวัฒนาการไปสู่การปกครองตนเองของท้องถิ่นได้ในอนาคต โดย เกี่ยวข้องและสนใจเป็นเรื่อง ๆ ไป ข้อสำคัญกิจกรรมเหล่านั้นต้องสัมพันธ์กับความต้องการและ ปัญหาของชาวบ้าน เช่นเดียวกับ วิรัช วิรัชนิภาวรรณ (2530 : 61) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า คือ กระบวนการที่ส่งเสริม ชักนำ สนับสนุน และสร้างโอกาสให้ชาวบ้านทั้งในรูปของส่วนบุคคลและ กลุ่มคนต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือหลายกิจกรรม โดย จะต้องเป็นไปด้วยความสมัครใจมิใช่เข้าร่วม เพราะการหวังรางวัลตอบแทน และที่สำคัญคือการมี ส่วนร่วมนั้นจะต้องสอดคล้องกับชีวิตความเป็น ความต้องการ และวัฒนธรรมของคนส่วนใหญ่ ในชุมชนด้วย

สำหรับจางง ไทโรจน์ (2533 : 11) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าเป็นการ แสดงออกทางพฤติกรรมร่วมกับชุมชน ซึ่งเริ่มจากที่ประชาชนเข้าใจสภาพที่แท้จริงของชุมชน และเห็น ช่องทางที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น เมื่อประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมีความเห็นสอดคล้องกันก็จะ แสดงออกในพฤติกรรมร่วมในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น ร่วมกันคิดแก้ปัญหา หาทางเลือกในการแก้ปัญหาและ ตัดสินใจดำเนินการตามวิถีทางประชาธิปไตยเพื่อบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ร่วมกัน ขณะที่ นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์ (2527) มองว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความร่วมมือร่วมใจ โดยกระทำการดังกล่าวในช่วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่มีประสิทธิภาพ คือ ถูกจังหวะ และเหมาะสมด้วยความรู้สึกผูกพัน ซึ่งสอดคล้องกับ กรรณิกา ชมดี (2524 : 11) ที่เห็นว่า การมีส่วนร่วมของ ประชาชนหมายถึง การร่วมมือของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้าร่วมรับผิดชอบเพื่อ ดำเนินการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ โดยกระทำผ่านกลุ่มองค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความ เปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

ส่วน อรรถัย กักผล (2546: 2-2) ได้สรุปว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ กระบวนการ ซึ่งประชาชนหรือผู้มีส่วน ได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับ โครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับ ร่วมกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจึงควรเข้าร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและ ประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้-เรียนรู้อ การปรับเปลี่ยน โครงการร่วมกัน ซึ่งจะเป็น ประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

นอกจากนี้ นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2547: 3) ได้กล่าวถึง ความหมายของการมีส่วนร่วม โดยสรุปเป็น 4 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปได้รับอำนาจ ที่จะคิดจะทำมากขึ้น ไม่ว่าจะในเรื่องการเมือง หรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะดำเนินใด ๆ
2. การมีส่วนร่วม หมายถึง ต้องร่วมกันอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค เท่าเทียมกันและควรมีส่วนร่วมด้วยอย่างแท้จริง เข้มแข็ง (active) มิใช่ร่วมอย่างผิวเผิน เฉื่อยชา (passive)
3. การมีส่วนร่วม หมายถึง ต้องร่วมตั้งแต่ขั้นแรกจนกระทั่งถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ (entire development process)
4. การมีส่วนร่วมมักเป็นเรื่องที่ผู้ค้อยโอกาสขอแบ่งอำนาจจากผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า เพื่อปรับปรุงวิถีชีวิตตนให้ดีขึ้น

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีความหมาย 2 ลักษณะ (ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ, 2543 : 138) คือ

1. การมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่เริ่มจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีในท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ โดยโครงการพัฒนาดังกล่าว จะต้องมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมในนัยทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 2.1 การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนา ชีตความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

- 2.2 การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลัก โดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เพื่อให้ภูมิภาคมีลักษณะเป็นเอกเทศ ให้มีอำนาจต่อรองในการจัดสรรทรัพยากรอยู่ในมาตรฐานเดียวกัน โดย

ประชาชนสามารถตรวจสอบได้ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคืนอำนาจ ในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงการพัฒนาที่เท่าเทียมกันของชายและหญิง (gender) ในการดำเนินงานพัฒนาด้วย

ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการพัฒนาในความหมายที่กว้าง จึงหมายถึง การให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) เป็นผู้ตัดสินใจในกิจกรรมของโครงการ และการดำเนินงานพัฒนาทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผนหรือการคิด การตัดสินใจ การดำเนินงาน การใช้ประโยชน์และการประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย

2. ความสำคัญ

ธีระพงษ์ แก้วหาญ (2544 : 147-148) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามีความสำคัญ ดังนี้

- 2.1 เป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน
- 2.2 ช่วยให้เกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วยเหตุผล 4 ประการ คือ
 - 2.2.1 ช่วยให้ผู้ถูกกีดกันทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ได้มีโอกาสเสนอสิ่งที่ตนเองต้องการต่อผู้จัดทำนโยบายการพัฒนา และมีโอกาสได้รับการพัฒนาระดับฐานะให้สูงขึ้น หลุดพ้นจากการถูกเอารัดเอาเปรียบ
 - 2.2.2 ช่วยให้รัฐบาลสามารถระดมทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น ความรู้ ทักษะ บุคคล และแม้แต่ที่ดินและทุนที่ต้องใช้ใน โครงการพัฒนา
 - 2.2.3 ช่วยปรับปรุงการกระจายสินค้าและบริการ ตลอดจนการกระจายรายได้ให้ดีขึ้นและการมีชีวิตสาธารณะที่มีสุขภาพดี
 - 2.2.4 ช่วยสนองความต้องการทางจิตวิทยาของประชาชน จากการที่ได้มีอิทธิพลในการตัดสินใจต่อเนื้อที่มีผลกระทบต่อชีวิตและการทำงาน
- 2.3 ช่วยให้ประชาชนมีพลังการต่อรองกับกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ในสังคม
- 2.4 แสดงนัยถึงการช่วยเหลือตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด
- 2.5 เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมการยอมรับและการใช้ความคิดใหม่ วิธีการใหม่ หรือนวัตกรรมบางอย่าง

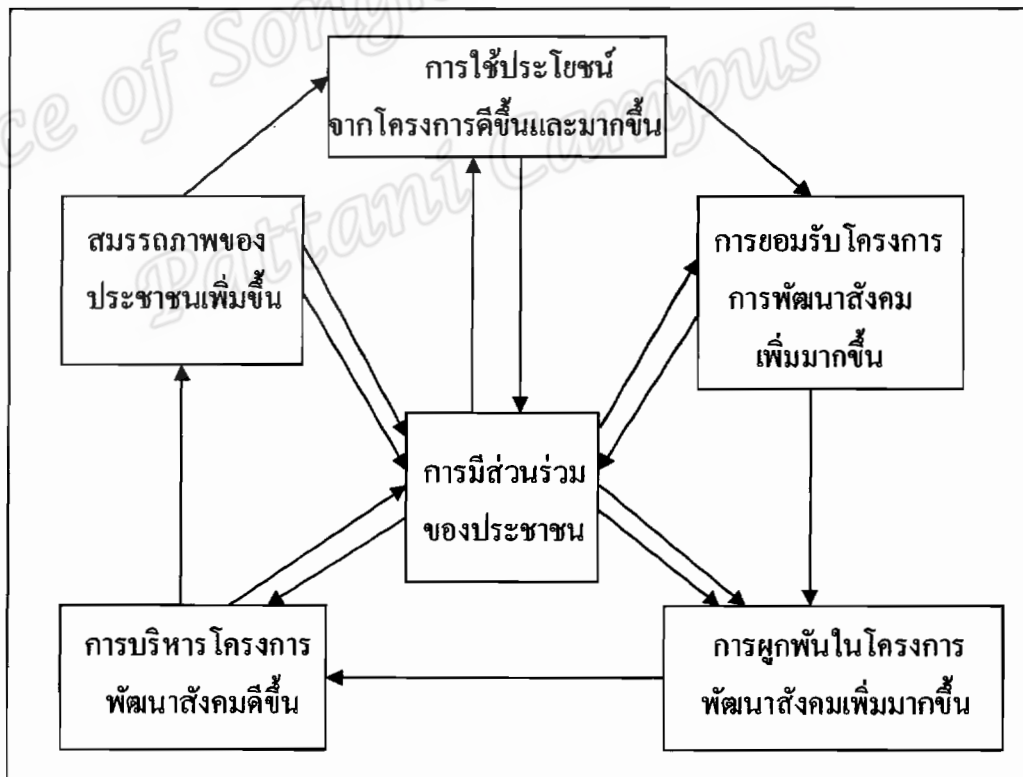
2.6 ทำให้ประชาชนสามารถแสดงศักยภาพที่มีอยู่ และช่วยให้ได้หนทางการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรมที่เหมาะสมกับปัญหาของชุมชนได้มากกว่าการให้บุคคลภายนอกเข้ามาช่วยแก้ปัญหา

2.7 ช่วยเพิ่มทางเลือกและลดความขัดแย้งระหว่างการนำไปปฏิบัติ

2.8 เป็นการให้การศึกษาชุมชนเพื่อเรียนรู้กระบวนการตัดสินใจและเป็นเวทีฝึกผู้นำชุมชน

2.9 เป็นเครื่องชี้ว่า การตัดสินใจของรัฐบาลมาจากความต้องการของประชาชน และประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้

ดังจะเห็นได้ว่า ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในทุกๆ กระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ขั้นกำหนดปัญหาและการกำหนดทรัพยากร จนกระทั่งการใช้ประโยชน์จากโครงการ รวมถึงการประเมินผลโครงการ ซึ่งจะเป็นสิ่งที่เชื่อได้ว่า กลไกนี้จะทำให้การพัฒนาสังคมที่แท้จริงเกิดขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชน จึงมีความสำคัญดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสังคม

3. ปรัชญาและความเชื่อพื้นฐาน

3.1 ปรัชญา

ในการพัฒนาสังคมนั้น ประชาชนจะต้องตระหนักว่า ผลสำเร็จของการพัฒนาขึ้นอยู่กับการสนับสนุนของประชาชนและการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้น การผูกมัดและความจริงใจที่มาจากประชาชน จึงเป็นเงื่อนไขจำเป็นของการพัฒนาสังคม นักพัฒนาต้องมีศรัทธาในตัวประชาชน มีความเชื่อในคุณค่าและศักยภาพของมนุษย์ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการและทบวงมหาวิทยาลัย, 2545 : 113)

3.1.1 บุคคลแต่ละคนมีความสำคัญและมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกัน จึงมีสิทธิอันพึงได้รับการปฏิบัติด้วยความยุติธรรม และอย่างบุคคลมีเกียรติ ในฐานะที่เป็นมนุษย์ บุคคลผู้หนึ่ง

3.1.2 บุคคลแต่ละคนมีสิทธิและสามารถกำหนดวิถีการดำรงชีวิตของตนในทิศทางที่ตนต้องการ

3.1.3 บุคคลแต่ละคนถ้าหากมีโอกาสแล้ว ย่อมมีความสามารถที่จะเรียนรู้เปลี่ยนแปลงทักษะ พฤติกรรม และพัฒนาขีดความสามารถให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมสูงขึ้นได้

3.1.4 มนุษย์ทุกคนมีพลังที่จะสร้างสรรค์ความคิดริเริ่ม ความเป็นผู้นำ และความคิดใหม่ ๆ ที่ซ่อนเร้นอยู่ และพลังความสามารถเหล่านี้สามารถเจริญเติบโตและนำออกมาใช้ได้ถ้าได้รับการพัฒนา

3.1.5 การพัฒนาพลัง และขีดความสามารถของชุมชนในทุกด้านเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา และมีความสำคัญยิ่งต่อชีวิตของบุคคล ชุมชน และรัฐ

จึงกล่าวได้ว่า ปรัชญาการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นตั้งอยู่บนรากฐานอันมั่นคงแห่งความศรัทธาในตัวคนว่าเป็นทรัพยากรที่มีความหมายและสำคัญที่สุด มนุษย์ทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นถ้ามีโอกาส การพัฒนาทั้งหลายจะไม่เป็นผล ถ้ามองข้ามการส่งเสริมให้บุคคลมีทักษะที่ถูกต้องและมีขีดความสามารถสูงขึ้นและเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา ในการพัฒนาต้องมุ่งขจัดความขัดแย้งและความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในหมู่มวลชนให้เกิดความยุติธรรมในสังคม ความไม่รู้ ความคือคั่ง และการใช้กำลังบังคับเป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของพัฒนา การพัฒนาและความเจริญรุดหน้าจะเกิดขึ้นได้ด้วยวิธีการให้การเรียนรู้ ซึ่งการเรียนรู้และการให้โอกาสจะช่วยดึงพลังซ่อนเร้นในตัวคนออกมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการพัฒนาจะมีประสิทธิภาพได้ต้องยึดหลักการรวมกลุ่มและการทำงานกับกลุ่มเพราะ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคม การอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะช่วยให้คนมีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตัวเองได้

3.2 ความเชื่อพื้นฐาน

ชินรัตน์ สมสืบ (2539: 25-27) ได้กล่าวถึงความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาสังคม ดังต่อไปนี้

3.2.1 การมีส่วนร่วมเป็นสิทธิ (right) และเป็นเอกสิทธิ์ (privilege) ในฐานะสิทธิจะต้องได้รับการเคารพและให้เกียรติในฐานะเอกสิทธิ์จะต้องไม่ถูกบังคับ (enforce) และครอบงำ (manipulate) ทั้งสองประการนี้ต้องเกิดจากบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุด ไม่มีใครจะเป็นหุ่นเชิดในกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.2.2 การมีส่วนร่วมเป็นการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นผลรวมของข้อผูกมัดจากคนแต่ละคนบนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่าโครงการเป็นของพวกเขา เพื่อพวกเขา และโดยพวกเขา ที่แสดงออกมาในรูปพฤติกรรมร่วม เป็นการแสดงพฤติกรรมของผลประโยชน์ร่วม ดังนั้น การเรียนรู้จะเกิดขึ้นประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ถูกสอนและถูกแนะนำแต่ก็ไม่ได้ทำเพื่อผลประโยชน์ของคนอื่น

3.2.3 การมีส่วนร่วมคือส่วนสำคัญของกระบวนการบริหารการพัฒนาสังคม การมีส่วนร่วมจะถูกดำเนินการใน 2 บริบท คือ นักบริหารการพัฒนาจะต้องรู้ในสิ่งที่ประชาชนมุ่งหวัง (aspiration) และต้องให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น (articulation) ส่วนอีกประการหนึ่งคือโครงการพัฒนาต้องให้ประชาชนรับรู้ ประชาชนต้องเข้าใจในโครงการ รู้ถึงทรัพยากรที่จำเป็นและประเด็นต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

3.2.4 การมีส่วนร่วมคือเครื่องชี้วัดการพัฒนาสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับพื้นฐานในการพัฒนาสังคมยิ่งมากและเข้มข้นเท่าใดแสดงว่าผลประโยชน์ของการพัฒนาจะตกแก่ประชาชนมากขึ้นเท่านั้น

จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความสำเร็จของการพัฒนาสังคม ซึ่งจะต้องเป็นการมีส่วนร่วมจริง ๆ ไม่ใช่เพียงผิวเผินเป็นเรื่องของการอาสาสมัครเป็นผลของทางเลือกที่ประชาชนจะทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อตัวของเขาเอง ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา ตั้งแต่ขั้นกำหนดปัญหาและกำหนดทรัพยากร ขั้นการปฏิบัติ จนกระทั่งการใช้ประโยชน์จากโครงการ รวมถึงการประเมินผลโครงการ ซึ่งจะเป็นสิ่งที่เชื่อกว่ากลไกนี้จะทำให้การพัฒนาสังคมที่แท้จริงเกิดขึ้น

4. หลักการพื้นฐาน

เดช วัฒนชัยยิ่งเจริญ (2551 : 108) กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน มีดังนี้

4.1 การเริ่มต้นเร็ว (starting early) การเริ่มต้นตั้งแต่ระยะแรกและรวดเร็ว ทำให้ประชาชนได้ข้อมูล กระตุ้นให้เกิดความคิดเห็น ก่อนประโยชน์ มีเวลาคิดหาทางเลือก ซึ่งจะเป็นข้อมูลย้อนกลับสู่การพัฒนา

4.2 ความครอบคลุมผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) โดยให้ความสำคัญกับกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงเป็นอันดับแรก

4.3 การใช้ความจริงใจ (sincerity) ทุกฝ่ายควรจริงใจ เปิดเผย ซื่อสัตย์ ปราศจากอคติ และมีการสื่อสารแบบสอบถามตลอดเวลา ซึ่งอาจใช้หลักเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา หลักการธรรมาภิบาล หลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี โดยเปิดโอกาสให้มีการเข้าถึง (accessibility) การปรึกษาหารือ (consultative) หรือความเป็นกลาง (neutrality)

4.4 เลือกใช้วิธีการที่เหมาะสม (suitability) ตามขนาด ประเภท ลักษณะพื้นที่ ประชาชน สังคม วัฒนธรรม ความพร้อมของหน่วยงานต่างๆ ซึ่งโดยทั่วไปมีการวางแผนงานใน 3 ขั้นตอนคือ ขั้นเตรียมการ ขั้นวางแผนและขั้นนำไปสู่การปฏิบัติ

5. ลักษณะ

Cohen and Uphoff (1977 : 6) ได้แบ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ชนิด ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน ซึ่งได้แก่ การคิดและตัดสินใจ (decision making) ประกอบด้วย

- 1.1 ริเริ่มตัดสินใจ
- 1.2 ดำเนินการตัดสินใจ
- 1.3 ตัดสินใจปฏิบัติการ

2. การมีส่วนร่วมในปฏิบัติ (implementation) ประกอบด้วย

- 2.1 การสนับสนุนด้านทรัพยากร
- 2.2 การบริหาร
- 2.3 การประสานขอความช่วยเหลือ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และเสียประโยชน์ (stakeholder) ไม่ว่าจะ
เป็นด้านวัตถุ ด้านเศรษฐกิจ ส่วนบุคคลหรือกลุ่ม

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (evaluation) เพื่อต้องการทราบปัญหา
อุปสรรคในการดำเนินกิจกรรม มีการตกลงร่วมกันเพื่อแสวงหาหนทางปรับปรุงงานจากบุคคลที่
ต้องการให้เกิดผลมากที่สุด

อย่างไรก็ตาม ในการตัดสินใจหรือพิจารณาว่าการมีส่วนร่วมลักษณะใดจึงจะเหมาะสม
นั้น วงศา คงดี และคณะ (2540 : 21) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. ความต้องการในการมีส่วนร่วมของชุมชน และระดับความยึดมั่นผูกพัน (need for
public commitment) พิจารณาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของประชาชน การมีส่วน
รับผิดชอบของกลุ่มต่าง ๆ และชุมชน ความต่อเนื่องยั่งยืนของงาน อีกทั้งความมีประสิทธิภาพของงาน

2. ระดับความขัดแย้งและผลประโยชน์ (level of conflict) หากมีความขัดแย้งซึ่งเกิด
จากผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากกิจกรรมหรือ โครงการ หรือกิจกรรม โครงการนั้นก่อให้เกิด
ผลประโยชน์แก่กลุ่มต่าง ๆ หลายกลุ่ม ข้อมต้องการมีส่วนร่วมในระดับของการเจรจาและการตัดสินใจ
ร่วมกันมากขึ้น

3. ธรรมชาติหรือความซับซ้อนของประเด็นปัญหา (nature and complexity of the
issues) หากความซับซ้อนของประเด็นปัญหามีมาก แนวทางการแก้ไขปัญหาก็หลากหลาย ส่วนผลการ
ตัดสินใจที่มีผลต่อการเมืองและความขัดแย้งของกลุ่มทำให้ต้องส่งเสริมให้มีการประชาพิจารณ์ การได้
รับทราบข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงและการนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาและมีการตัดสินใจร่วมกัน

4. อุปสรรคหรือข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร (time and resource constraints) ถ้า
หากยังต้องการระดมทุนจากแหล่งต่าง ๆ ก็จะส่งผลกระทบต่อการพิจารณากลุ่ม หรือองค์กร หรือบุคลากรที่จะ
เข้าร่วม รวมทั้งข้อจำกัดด้านเวลาจะส่งผลกระทบต่อการพิจารณาระดับความเหมาะสมของการมีส่วนร่วม

5. ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (range of interested parties) ความสามารถในการระดมผู้มีส่วน
เกี่ยวข้อง และจำนวนผู้เกี่ยวข้องในกิจกรรมต่าง ๆ

6. เสรีภาพในการตัดสินใจของผู้มีอำนาจ (decision maker's discretion) ความเป็น
ตัวแทน ความมีเสรีภาพในการตัดสินใจและความมีอำนาจในการตัดสินใจ มีข้อมูลเพียงพอในการ
ตัดสินใจ หากชุมชนไว้วางใจในผู้แทนหรือผู้นำของตนเองอาจมอบหมายให้คนเหล่านี้ดำเนินการแทน
ได้

6. ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม

องค์การอนามัยโลก (WHO) (อ้างถึงใน นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2547 : 30) ได้เสนอปัจจัยพื้นฐานในการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประการ คือ

1. สิ่งจูงใจ คือ การมองเห็นว่าจะได้รับประโยชน์จากสิ่งตอบแทนในสิ่งที่ตนทำไป
2. โครงสร้างของช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วม ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนและทุกกลุ่มในชุมชนมีโอกาสเข้าร่วมในการพัฒนาได้โดยตรง หรือมีตัวแทน

ไพบุลย์ เจริญทรัพย์ (2543 : 39) ได้กล่าวถึง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ในกิจกรรมการพัฒนา ว่าจะต้องมีปัจจัยที่เอื้ออำนวย หรือมีส่วนผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา โดยปัจจัยที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1. ด้านนักพัฒนา นักพัฒนาต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาและกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมของประชาชน
2. ด้านประชาชน ประชาชนต้องเป็นผู้ตัดสินใจริเริ่มกิจกรรมของตนเอง
3. ด้านการสนับสนุนจากภายนอก เช่น เทคนิควิทยากรข้อมูลข่าวสาร การประสานงาน และอุปกรณ์ที่จำเป็น ซึ่งสอดคล้องกับ อकिन รพีพัฒน์ (2531 : 57 – 59) ที่กล่าวถึงปัจจัยด้านนักพัฒนา ที่จะต้องมีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยีให้กับชุมชน นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึงโครงสร้างอำนาจของผู้นำท้องถิ่น และผลประโยชน์ด้วย

ส่วนปัจจัยด้านประชาชน นั้น จริญญา วงษ์พรหม (2536) ได้ทำการศึกษา “การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ในสหกรณ์ร้านค้าบ้านสัมพันธ์ ต.นาคำ อ.อุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น” พบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิก และทำให้สหกรณ์ร้านค้าบ้านสัมพันธ์ประสบความสำเร็จ เกิดจาก

1. ความคิดริเริ่มของชาวบ้าน
2. ผู้นำมีความน่าเชื่อถือ
3. มีระเบียบกฎเกณฑ์ในการบริหารจัดการ

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านประชาชน บำรุง บุญปัญญา (2528 : 84 – 89) พบว่าประชาชนจะต้องเป็นตัวหลักในการแก้ปัญหา การทำกิจกรรมการพัฒนาจะต้องสอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของชุมชน โดยมีหน่วยงานภายนอกเป็นผู้สนับสนุน

นอกจากนี้ อรพินท์ สท.โชคชัย (2538 : 36 – 43) ซึ่งทำการศึกษาเรื่องการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน โดยใช้กระบวนการ AIC เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้าง

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนการตัดสินใจ และการพัฒนาหมู่บ้าน พบว่า มีปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความสำเร็จ คือ

1. การเตรียมความพร้อมของชุมชน และการศึกษาชุมชน โดยการประสานงานกับพัฒนากรในพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจในเป้าหมาย วัตถุประสงค์ รูปแบบการดำเนินงานร่วมกับผู้นำชุมชนคณะกรรมการหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่ระดับตำบล และอำเภอ

2. การติดตามผล และการให้การสนับสนุน สำหรับการศึกษาศิริรัตนธานีธรรมาสน์ คลมนรรัตน์ บากา และฉลองภพ สุตังกรกาญจน์ (2538 : 17 – 20) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องชาวไทยมุสลิม และการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในภาคใต้ตอนล่าง พบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญในการเพิ่มโอกาส ให้แก่ชาวไทยมุสลิมให้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มศักยภาพ ในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม คือ กลไกของรัฐ ข้าราชการ และระบบโครงสร้างของทางราชการที่เอื้ออำนวยต่อการเพิ่มโอกาสการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและสังคม

ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2543 : 151 – 153) ได้รวบรวมจากวิทยานิพนธ์ ที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนาพบว่า ผลการศึกษาส่วนใหญ่ จะมีประเด็นที่คล้ายคลึงกัน ดังนี้

1. การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
2. การเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชน
3. การได้รับการอบรม การศึกษาดูงาน และการได้รับข้อมูลข่าวสาร
4. การมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำงาน
5. การติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ
6. การได้รับการอบรม การศึกษาดูงาน และการได้รับข้อมูลข่าวสาร
7. การมีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการทำงาน

นอกจากนี้ ยังได้สรุปปัจจัยที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. ปัจจัยด้านกลไกของรัฐ โดยรัฐจะต้อง

- 1.1 กำเนึงถึงความแตกต่างของวัฒนธรรมในท้องถิ่น ในการกำหนดนโยบาย
- 1.2 สนับสนุนกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ

สังคม วัฒนธรรม และการเมือง

1.3 สร้างช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน โดยระบบต่าง ๆ ของราชการจะต้องเอื้ออำนวย และเพิ่มโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

- 1.4 มีการติดตามประเมินผล และให้การสนับสนุนในภายหลัง
2. ปัจจัยด้านประชาชน โดยประชาชนในชุมชนจะต้อง
 - 2.1 มีความรู้ ความเข้าใจ และมีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนา
 - 2.2 เป็นฝ่ายตัดสินใจ ริเริ่มกิจกรรม และรับผลประโยชน์
 - 2.3 เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม หรือเป็นผู้นำท้องถิ่น
 - 2.4 มีการติดต่อ ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ หรือหน่วยงานอื่น
 - 2.5 ได้รับการฝึกอบรม การศึกษาคุณงาน และรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างต่อเนื่อง
3. ปัจจัยด้านนักพัฒนา โดยนักพัฒนาต้อง
 - 3.1 ศึกษาชุมชน เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐาน และได้เรียนรู้สภาพแวดล้อมใน
ทุก ๆ ด้านในชุมชน
 - 3.2 มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาของกระบวนการมีส่วนร่วม
 - 3.3 ค้นหาผู้นำที่มีศักยภาพ ซึ่งจะเป็นผู้ที่กระตุ้นให้ชาวบ้าน แสดงความคิดเห็น และ
มีส่วนร่วมในงานพัฒนา
 - 3.4 รวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหา
 - 3.5 เป็นผู้สนับสนุนด้านการศึกษา การให้ข้อมูลข่าวสาร วิทยาการใหม่ ๆ วัสดุ
อุปกรณ์ที่จำเป็นและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 3.6 มีความจริงใจ และมีความผูกพันกับท้องถิ่นเพื่อให้ประชาชนเชื่อถือและ
ศรัทธา
 - 3.7 ดำเนินงานพัฒนาที่มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น
4. ปัจจัยจูงใจ
 - 4.1 การได้รับผลประโยชน์จากการได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา
 - 4.2 โครงการพัฒนาตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

จากแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำลักษณะการมีส่วนร่วม
ของประชาชนมาสร้างเป็นกรอบแนวคิด ดังปรากฏในหน้า 52

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีความล่าช้าทางวัฒนธรรม (Cultural lag)

William Ogburn (อ้างถึงในสนทนา พลศรี, 2533 : 127) นักสังคมวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้เสนอทฤษฎีนี้ และได้รับความนิยมนอย่างแพร่หลายในการอธิบายปัญหาความล่าช้า และการขัดกันต่างๆ ในสังคม โดยมีสาระสังเขปดังนี้

วัฒนธรรมเป็นพลังงานที่เคลื่อนไหว ได้ด้วยตนเองหรือเป็นสิ่งที่อยู่นอกเหนืออินทรีย์ (super organic) มี 2 ประเภท คือ

1.1 วัฒนธรรมที่เป็นวัตถุ (material culture) ได้แก่ สิ่งประดิษฐ์ เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น

1.2 วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (non-material culture) ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ศิลปะ ดนตรี เป็นต้น

ในสังคมที่เป็นระเบียบวัฒนธรรมทั้งสองจะต้องเจริญพร้อมกัน และมีความสัมพันธ์ต่อกันในการที่จะช่วยให้สังคมรักษาความเป็นระเบียบไว้ได้ Ogburn เห็นว่า วัฒนธรรมทางวัตถุ มักจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่วนวัฒนธรรมที่ไม่ใช่ทางวัตถุ เปลี่ยนแปลงช้ามาก และอยู่ล่าช้า (lag) เช่น การจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล เป็นความก้าวหน้าทางวัตถุ ทำให้มนุษย์สามารถเพิ่มอำนาจการผลิต ส่งสินค้าออกไปขายทั้งในและนอกประเทศ เน้นวัตถุนิยมหรือบริโภคนิยมมากกว่าการพัฒนาด้านจิตใจ แต่ก็ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา หรือ ปัญหาความขัดแย้งระหว่างเจ้าของทุนกับชาวบ้าน ปัญหาความปลอดภัยในการทำงานของคนงาน ปัญหามลพิษ ฯลฯ เหล่านี้ เป็นความล่าช้าของวัฒนธรรมบางส่วน ที่ไม่สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางวัตถุ

จากการศึกษานี้ผู้วิจัยได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งเกิดจากผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่อาจจะเกิดจากการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล

2. ทฤษฎีความทันสมัย (Modernism)

ทฤษฎีนี้ เชื่อว่า สังคมทันสมัยนั้น ต่างจากสังคมเดิมอยู่มาก Huntington (1968) อ้างถึงใน เกื้อ วงศ์บุญสิน, 2538 : 38) กล่าวว่า การพัฒนาประเทศให้ทันสมัย จะต้องพัฒนาพร้อม ๆ

กันไปในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ความรู้สึกนึกคิด และความรู้ของคนในสังคมนั้น จะขาดด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ เพราะแต่ละด้านย่อมมีความสัมพันธ์ ส่งผลซึ่งกันและกัน

แสวง รัตนมงคลมาศ (2534 : 43) กล่าวว่า การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่ยังไม่เจริญก้าวหน้า ที่มีระบบเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ล้าหลัง ไปสู่สังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และมีเทคโนโลยีระดับสูง เช่นเดียวกับประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือ

เทิดชาย ช่วยบำรุง (2554 : 22) กล่าวถึงลักษณะของความทันสมัยว่า เน้นการพัฒนาที่ยึดแบบอย่างของชาติตะวันตก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาซึ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ผลการพัฒนาก่อให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ เกิดการแปลงทุนทางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเป็นทุนทางอุตสาหกรรมเพื่อ มุ่งหน้าสู่ความทันสมัย (Modernization) ความเป็นเมือง (Urbanization) และ ความเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) เจกเช่นประเทศต้นแบบ ซึ่งผลกระทบเชิงลบมีมหาศาลทั้งความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ไม่เป็นธรรม คนยากจนไม่สามารถเข้าถึงการใช้ทรัพยากรต่างๆ อย่างเป็นธรรมได้ คนร่ำรวยซึ่งมีจำนวนน้อยยิ่งร่ำรวยมากขึ้น ในขณะที่คนยากจนซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ของประเทศกลับทวีความยากจนและขยายจำนวนประชากรที่ยากจนเพิ่มมากขึ้น เกิดความเสื่อมถอยทางสังคม วัฒนธรรมถูกกลืนกลาย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมถูกทำลาย

จากทฤษฎีความทันสมัยนี้ ผู้วิจัยสามารถนำมาปรับใช้กับผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่อาจจะเกิดจากการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาอุตสาหกรรมและผลกระทบ

การพัฒนาอุตสาหกรรมก่อให้เกิดผลกระทบทางบวกและทางลบในด้านเศรษฐกิจและสังคม หลายประการ ดังการศึกษาต่อไปนี้

วิทยากร เขียงกุล (2533 : 69 - 72) ได้ศึกษาบทบาทและความคิด ส.ศิริรักษ์ (สุลักษณ์ศิริรักษ์) ซึ่งได้กล่าวถึงในบางส่วนว่า การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ทำให้อุตสาหกรรมขนาดเล็กต้องปิดกิจการลง หรือบางส่วนต้องปรับตัวผลิตสินค้าป้อนโรงงานหรือธุรกิจการค้าขนาดใหญ่ ซึ่งผู้ได้รับผลตอบแทนมากที่สุดคือ ผู้ประกอบการขนาดใหญ่ที่เป็นคนกลุ่มน้อยในสังคมแต่กลับมีฐานะทางเศรษฐกิจ มีอิทธิพลทางด้านการเมืองมากที่สุดและเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์สูงสุดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การพัฒนาอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะส่งผลต่อชน

ชั้นสูงที่อยู่ในเขตเมืองมากกว่า และจะก่อให้เกิดปัญหาทางสังคมตามมาหลายประการ ที่น่ากังวลก็คือ ชนชั้นสูงและผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในปัจจุบันมีอำนาจมากเกินไปหวังกอบโกยผลประโยชน์กำไรส่วนตัวในระยะสั้น ทำให้การพัฒนามุ่งจะทำลายทรัพยากรและสภาพแวดล้อม เพื่อผลกำไรโดยไม่มีการวางแผน ไม่มีการควบคุม และไม่คำนึงถึงการพัฒนาเพื่อประชาชนส่วนใหญ่ในระยะยาวแต่ประการใด

รอยารี มาหะมะ (2534 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลกระทบของ โรงงานอุตสาหกรรมต่อสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของสตรีไทยมุสลิมใน อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานีและสว่างเลิศฤทธิ์ (2535 : 2) ได้ศึกษา เกี่ยวกับสตรีไทยมุสลิมกับโรงงานอุตสาหกรรมในปัตตานี : ศึกษาผลกระทบต่อวิถีชีวิต ผลการศึกษาคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ โรงงานอุตสาหกรรมมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศทำให้ประชาชนมีรายได้ มีคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพจิตใจดีขึ้น แต่ขณะเดียวกัน ก็ทำให้สตรีไทยมุสลิมมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบวิถีชีวิตทางเศรษฐกิจ จากการผลิตเพื่อยังชีพ มาเป็นการประกอบอาชีพเพื่อมุ่งเน้นเงินตรา และละเลยรูปแบบการผลิตในภาคเกษตรกรรมมากขึ้น และทำให้สตรีไทยมุสลิมคบค้าสมาคมกับเพศตรงข้ามได้ง่าย รวมทั้งมีการแต่งกายที่ผิดหลักอิสลาม

ชิดชนก เชิงเขาว์และคณะ (2536 : 6) ได้ศึกษาการประเมิน โครงการพัฒนาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ครอบครัวของสตรี และเอกชน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ประเทศที่มีการพัฒนาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านอุตสาหกรรม ต่างประสบปัญหาสำคัญในครอบครัวและชุมชนมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิถีชีวิตที่ขาดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันและกัน อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้การดำเนินชีวิตในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับ ปรีดา ประพฤติกุศล (2538 : 12 - 13) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสามเหลี่ยมเศรษฐกิจกับมุสลิมได้ พบว่า เมื่อเร่งพัฒนาด้านอุตสาหกรรม จะทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิต ความเชื่อ การประเพณีปฏิบัติ และค่านิยมที่สังคมมีอยู่เดิม ได้รับความกระทบอย่างมาก

ยศ สันตสมบัติ (2538 : 7) ได้ศึกษาเรื่อง จากวานรถึงเทวดา มาร์กซิสม์และมานุษยวิทยา มาร์กซิสม์ พบว่า โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ถูกกำหนดโดยวิธีการผลิตนั้นเป็นตัวกำหนด โครงสร้างของรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม อันก่อให้เกิดการแบ่งแยกทางชนชั้นในสังคม

พิทักษ์ ก่อเกียรติพิทักษ์ (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษา ยุทธศาสตร์จังหวัดปัตตานี กับการพัฒนาอาหารฮาลาลในจังหวัดปัตตานี และ รุสนันท์ เจ๊ะ โย๊ะ (2547 : 43) ได้ศึกษา สักยภาพการผลิตอาหารฮาลาล กรณีศึกษา จังหวัดปัตตานี พบว่า จังหวัดปัตตานีมีศักยภาพด้านการผลิตอาหารฮาลาลอยู่ในระดับสูง มีความพร้อมในการจัดตั้งและการผลิต แต่ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคสำคัญหลายประการ ดังเช่น ด้านความเชื่อมั่นและแรงจูงใจของนักลงทุน ด้านเงินลงทุนและสินเชื่อ ด้าน

ระเบียบกฎหมาย ด้านกระบวนการตรวจสอบ ความร่วมมือระหว่างประเทศ คู่แข่ง โอกาสแข่งขัน และการวางแผน ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีลักษณะความเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ทำให้เกิดความล่าช้าและชะงักงัน

ปาริชาติ สังขทิพย์ (2546 : 55) ได้ศึกษาผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมต่อชุมชนแหลมฉบัง จังหวัดชลบุรี พบว่า โรงงานอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่อชุมชนแหลมฉบังในด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งทางบวกและทางลบ ผลกระทบทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในทางบวก คือ ด้านอาชีพ และด้านรายได้หรือหนี้สิน ส่วนความคิดเห็นต่อผลกระทบในทางลบคือ ด้านการถือครองที่ดิน สำหรับความคิดเห็นต่อผลกระทบทางสังคมในทางบวก คือ ด้านโอกาสทางการศึกษาและด้านสาธารณสุขโลก และผลกระทบที่เกิดขึ้นในทางลบ คือ ด้านการย้ายถิ่น ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน ด้านลักษณะที่อยู่อาศัย และด้านปัญหาสังคมในชุมชน

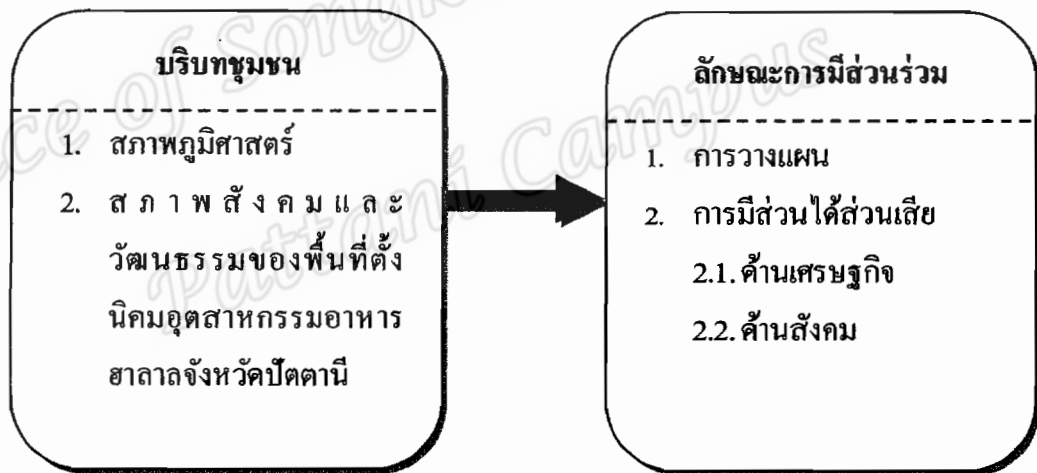
ส่วนโครงการสร้างจิตสำนึกนิเวศน์ จังหวัดตรัง (2550 : 5) ศึกษาเรื่อง ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมต่อโครงการจัดตั้งเขตอุตสาหกรรมจังหวัดตรัง พบว่า การก่อสร้างนิคมอุตสาหกรรม เป็นการสร้างงานให้กับชุมชนและนำความเจริญมาสู่หมู่บ้าน แต่ขณะเดียวกันส่งผลกระทบต่ออาชีพเกษตรกรของชุมชน (สวนยางพารา) และชุมชนต้องสูญเสียวิถีชีวิตเดิม เพราะปัจจุบันชุมชนมีวิถีชีวิตที่คืออยู่แล้ว ไม่ต้องการให้ใครมาทำลายวิถีชีวิตที่ดี ซึ่งใกล้เคียงกับ สถาบันสาธาณกิจ (2537 : 14) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการกระจายรายได้ ปัญหาแนวคิดและแนวทางแก้ไข พบว่าประเทศที่เน้นการอุตสาหกรรมและมีการส่งออกเป็นส่วนใหญ่ จะมีแนวโน้มของความเป็นเมือง (urbanization) มากขึ้น คนจากชนบทจะหลั่งไหลเข้าสู่เมือง ทำให้อาชีพเกษตรกรถูกละเลย

จากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปได้ว่า ผลจากการพัฒนาหรือการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรม จะก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อคนในพื้นที่หรือในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำมาปรับใช้ในการอภิปรายผลในประเด็นผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนานิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาล จังหวัดปัตตานี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยนำบริบทชุมชน อันได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ สภาพสังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ตั้งนิคมอุตสาหกรรมอาหารฮาลาลจังหวัดปัตตานี ซึ่งประกอบด้วย ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ทำเลที่ตั้ง สภาพภูมิอากาศหรือสภาพแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ค่านิยมทัศนคติ เรืองเล่า การให้ความหมายหรือการให้คุณค่าหรือการตีความ ฯลฯ ซึ่งอาจจะมี ความ

เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับการปลูกฝัง หล่อหลอม เป็น พฤติกรรมการเรียนรู้ในสังคม (socialization) ของประชาชนบ้านท่าเสา ที่จะแสดงออกถึงการมีส่วนร่วม ในการคิด ตัดสินใจ การเจรจาหรือการปรึกษาหารือ อันเรียกว่า การมีส่วนร่วมในการวางแผน รวมทั้งการมีส่วนร่วม ได้ส่วนเสียหรือการได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบในด้านเศรษฐกิจ อัน ได้แก่ การประกอบอาชีพ รายได้ รายจ่าย การบริโภค หรือด้านสังคม ที่อาจมีการเปลี่ยนแปลง เกี่ยวกับวิถีชีวิตของตนเอง อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ การถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน หรือ การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของคนกับชุมชนหรือสังคมลดน้อยลง หรือการที่ประชาชนต้อง ออกไปทำงานนอกบ้าน ทำให้ขาดการปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น ซึ่งเป็น ผลกระทบต่อสังคมที่อาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งหรือความรุนแรงในครอบครัวได้ ดังปรากฏใน ภาพประกอบ 4

ภาพประกอบ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย